

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Thomas Bloch Ravn

Digteren i Struer

Johs. Buchholtz, digterhuset og
den gode lille by

Digteren i Struer

Johs. Buchholtz, digterhuset og
den gode lille by

Af
Thomas Bloch Ravn

Struer Museums Venner

THOMAS BLOCH RAVN

Johannes Buchholtz, digterhuset og den gode lille by

Huset ligger der på toppen af bakken og ligner en rigtig kunstnervilla. Ultramarinblå sokkel, røde mursten, hvidmalede sprossvinduer. Et stejlt, halvvalmet tegltag og en venlig, sydvendt veranda ud til haven.

Inden for er der stærke farver. Der er fine antikviteter, bondemøbler, snurrepiberier, kunst, bøger... Kort sagt: Digteren Johannes Buchholtz' hus.

Det gamle Schwarzwälderur slår stadig sine slag og minder om dengang, stuerne

var fulde af liv. Olga og Johannes Buchholtz, egnens folk, forfattere og kunstnere fra hele landet. Struers åndelige midtpunkt i 1910'erne, 20'erne og 30'erne. Dengang hver limfjordsby havde sin forfatter. Thøger Larsen i Lemvig, Aakjær ved Skive, Skjoldborg i Løgstør, Bertel Budtz Müller i Thisted – og Johannes Buchholtz i Struer.

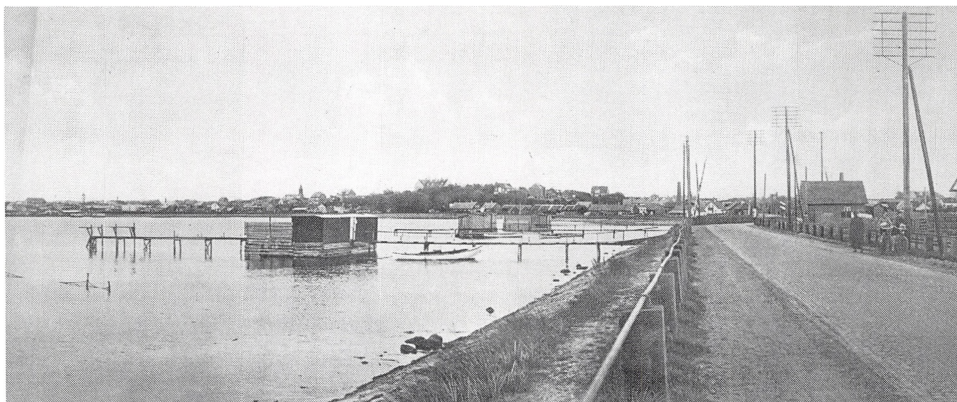
I dag ligger digterhuset som en idyl, godt gemt inde midt i en driftig industriby, der udvider sig i alle retninger. Buchholtz' hus med det stemningsfulde interiør er bevaret som en del af Struer museum og står i dag som et minde om den mand, der ikke blot gennem sit forfatterskab bragte Struers navn på alles læber, men som også var den store inspirator og igangsætter på Struer-egnen, hvor meget af det, han skabte – bl.a. Struer museum – stadig lever.

Struerboen

Ved indgangen til dette århundrede var Struer en ung by med vokseværk. Havnen

Johannes Buchholtz (1882 – 1940), fotografet o. 1920. Forfatter, kulturpersonlighed og struerbo. Buchholtz blev født i Odense, men voksede op i Middelfart. I 1902 kom han til Struer som assistent ved jernbanen. Om fynboen og jyden i sig sagde han selv: »De stredes, men jyden sejrede«.

Struer set mod syd fra dæmningen over Kilen. I forgrunden byens badehuse og til højre Thybanen, der ved vogterhuset lidt længere fremme overskærer hovedvejen. Foto ca. 1930. Struer er fra gammel tid et vigtigt trafikknudepunkt i Vestjylland. I 1865 kom jernbanen til Struer, og i løbet af få år blev byen udgangsstation for tog til fire strækninger. Det betød, at der, ved siden af stationspersonale, også blev placeret kørende personale i byen, f.eks. lokomotivførere, fyrbødere og togbetjente. Snart blev også en del af administrationen forlagt til Struer, der fra 1916 til 32 var hovedsæde for DSBs 3. distrikt og dermed administrativt centrum for statsbanedriften i størstedelen af det jyske område. Fra 1902 til 24 var Johannes Buchholtz trafikassistent i Struer, og man kan sige, at han med sit forfatterskab gav stemme til jernbanemiljøet og den lille provinsby.

og især jernbanen trak mange folk til byen, og den 1. maj 1902 fik Struer endnu en indbygger.

Det var den 20 årige fynbo Johannes Buchholtz, der fra denne dato var blevet beskikket som jernbaneassistent med tjenestested i Struer. Bag sig havde den unge Buchholtz en vanskelig barndom og ungdom, og foran ham lå, hvad ingen dengang anede, en usædvanlig karriere som forfatter og kulturpersonlighed.

Buchholtz var nok fynbo af fødsel, men han blev snart limfjordsjyde af hele sit hjerte. Og ikke mindst struerbo!

Her i Struer mødte den unge jernbaneassistent sin hjerteveninde, en af byens egne

piger, lærerinden Olga Eskilda Jagd. Hun viste ham egnen og lærte ham at holde af limfjordslandet og dets befolkning.

Her blev Hans og Olga, som parret hed i venners omtale, gift i 1908, og efter at have siddet til leje i nogle år kunne de i 1911 flytte ind i deres eget hus, der var opført i lerskrænten for enden af Bryggergade, op mod den gamle præstegårdshave, der i dag tilhører museet. Buchholtz' hus, der indtil mindste detalje var opført og indrettet efter Hans' og Olgas anvisninger, kom til at danne en charmerende afslutning på Bryggergades blandede bebyggelse.

Her i det nye hjem sammen med Olga fandt Johannes Buchholtz fred og inspira-

tion. I de år tog han sine første spæde litterære skridt med flere småartikler til lokale aviser. Og i 1915 udsendte han »Egholms gud«, romanen der med ét slag gjorde ham berømt.

Successen som forfatter gjorde efterhånden Buchholtz til en så holden mand, at han i 1924 var i stand til at kvitte jobbet ved DSB for helt at hellige sig forfatterskabet og så i øvrigt passe sit skrøbelige helbred.

Trods berømmelse og talrige opfordringer til at flytte til hovedstaden foretrak Buchholtz at blive i sin »gode lille by«, som Struer ofte er blevet benævnt efter titlen på Buchholtz' roman fra 1937.

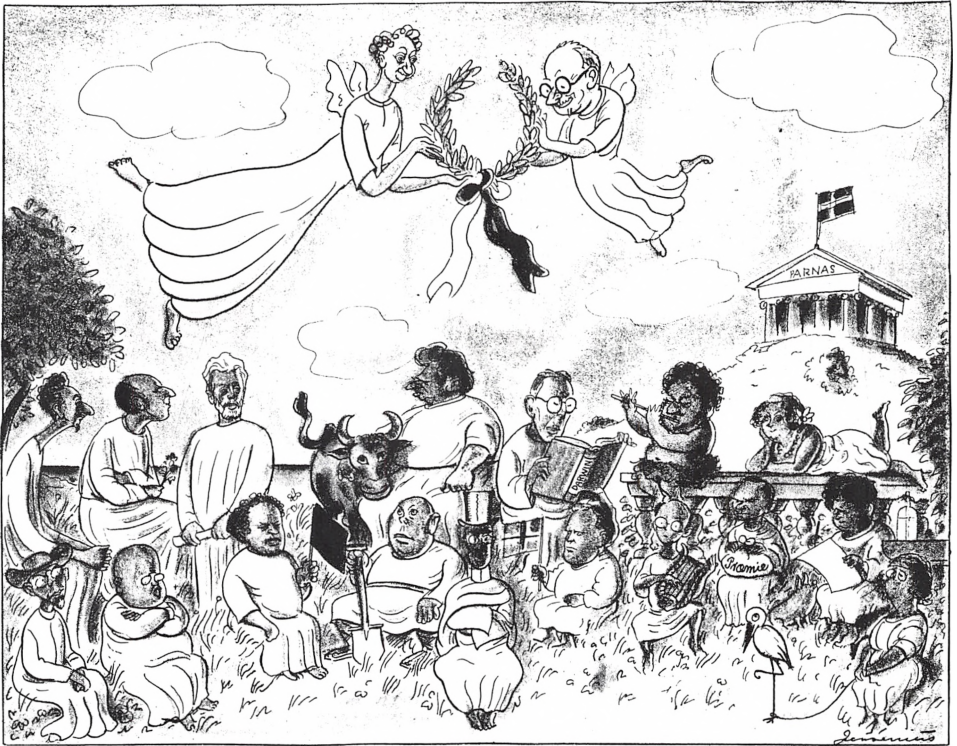
I samtidens stærke brydninger mellem stort og småt, hovedstad og provins, valgte Buchholtz bevidst side til fordel for provinsen. Han og Olga besøgte gerne København et par gange om året, men så snart der var gået 8 dage, havde han fået nok. Så længtes han, som han under et besøg i hovedstaden i 1925 fortalte en journalist fra »Ekstra Bladet«, »vanvittigt efter igen at komme ud under åben himmel, efter at gå langs vandet derhjemme og føle den rigtige stride vesterhavsblæst om ørerne... Deroppe [i Struer] er jeg fri for påvirkning, og det synes mig også, at jeg i min afsondrethed får ligesom mere overblik over, hvad der foregår herinde i København«.

En anden journalist, der i 1921 spurgte om Buchholtz ikke følte sig ensom i Struer, fik følgende svar til sit blad »Hver 8. Dag«: »Ensom – åh nej – jeg har jo Olga – min hustru. Vi er altid sammen, og hun er min ubønhørlige dommer og min kammerat. Og ser De – deroppe bag byen ligger altid sigøjnervogne. Og det farende folk har vi meget fornøjelse af... Ensom sagde De –

Buchholtz' hus set fra den gamle præstegård, det nuværende Struer museum. I haven fra Olga, mens Buchholtz selv står på verandatrappen og pusler om blomsterne. Foto ca. 1915.

næ, her er virkelig dejlige folk rundt i egnen. Der er f.eks. den 81-årige Jens Godsk, en bolsmand ovre fra Ejsing – De kan ikke tænke Dem, hvor trofast han hver ugedag går sine trefjerdingvej ind til byen for at drikke kaffe hos os. Der er Bjerrehøvdingen ovre på Limfjordsøen [Markus Bjerre fra Venø]. Han er lige så god en digter, som han er bonde. Der er den sarte trækfugl Jo Jacobsen på Rydhave. Og endelig Limfjorden. Ved De – det er den danske Nil. Den giver os laks og hummer og ål og østers – og Aalborgbrændevinen er vel nok den bedste i landet. Læg mærke til, hvor mange digtere, der har lejet sig ved Limfjorden. Thøger Larsen i Lemvig. Jeg her i Struer. Bertel Budtz Müller i Thisted. Skjoldborg i Løgstør. Aakjær i Skiveegnen. Og hér fra Himmerland kommer Johs. V. Jensen«.

I 1928 kårede dagbladet Politikens læsere 17 medlemmer af et påtænkt dansk akademi. Det gav Blækspruttens Jensenius inspiration til tegningen »De sytten Udødelige. Udkast til vægmaleri i Politikens foredragssal«. I Politikens afstemning kom Johannes Buchholtz, der ses i øverste række som nr. to fra venstre, ind på en syvende plads. Flest stemmer fik Jeppe Aakjær, der troner midt i billedet med Johannes V. Jensen og Henrik Pontoppidan, afstemningens nr. to og tre, ved sin side. Af endnu læste forfattere ses endvidere Martin Andersen-Nexø med socialismens røde fane, Johan Skjoldborg med husmandens spade og Thit Jensen med de små børns budbringer, storken, i snor.

Forfatterskabet

Provinzen, den lille by og dens mennesker var også scenen for Buchholtz' forfatter-skab.

Som forfatter debuterede Johannes Buchholtz i 1915 med romanen »Egholms gud« om den religiøse fantast og familiefader, der

tyranniserede sine omgivelser. Bogen blev overordentlig vel modtaget af kritikken, og i dagbladet »København« kaldte litteraten Chr. Rimestad den »et fuldmodent kunstværk, der på hver eneste side er overraskende rigt på talent. Dette er virkelig en bugnende bog!«

Året efter fulgte romanen »Clara van

Haags mirakler« og i 1919 »Urolige hjerter«, som afsluttede den romantrilogi, der for eftertiden er kommet til at stå som Buchholtz' litterære hovedværk. Romanernes miljø og persongalleri kendte Buchholtz fra sin egen barndom og opvækst. Og stilen er helt hans egen, en blanding af underfundig humor og hudflettende satire, hvori han viser et udpræget nemme for originale og tankevækkende menneskeskildringer.

I årene omkring 1920 var Johannes Buchholtz flittig som ingen sinde før eller senere. Romaner, noveller, skuespil og digte flød fra hans hånd. Kritikken var positiv, publikum købte hans bøger, og han blev fejret som en af tidens store forfattere.

Tidsskriftet »Klingen«, der beskæftigede sig med den nye litteratur og billedkunst, var blandt de første, der udbad sig bidrag fra Buchholtz. »Klingen« fungerede i årene op mod 1920 som tumleplads for talenter som Axel Salto, Mogens Lorentzen, Emil Bønnelycke, Niels Larsen Stevns, Poul Henningsen, William Scharff, Harald Giersing, Otto Gelsted, Vilhelm Lundstrøm, Sigurd Swane, Albert Naur og ikke mindst Johannes Buchholtz, der opfattede det som et kvalitetsstempel, at han blev indlemmet i kredsen. »Mit hjerte er helt og holdent hos den unge kunst, og det kan jeg takke »Klingen« for, den har åbnet mine øjne. Hvor der er lejlighed, kæmper jeg for den«, udtalte Buchholtz flere år efter, at bladet var gået ind.

I 1923 vandt Buchholtz med romanen »De små pile« andenprisen i Gyldendals store romankonkurrence. Romanen betegner et skridt væk fra det bizarre og tragiske hen imod den mere livsforsonende og lav-

I efteråret 1927 opførtes Buchholtz' stykke »Skænk mig fjender« på Det kongelige Theater. Hovedkræfterne var teatrets store navne Poul Reumert, Clara Pontoppidan og Sigrid Neiiendam, og stykket blev en solid publikums succes. Også i udlandet havde Buchholtz stor succes med sine teaterstykker, f.eks. »Blomsternes hus«, der i 30rne blev opført på førende tyske scener.

mælt optimistiske tone, som kendetegner Buchholtz' senere forfatterskab. Buchholtz har nogle år senere, i 1937, fortalt, at den er et forsøg på at formulere hans livssyn, der i korthed går ud på, »at alting i verden er bundet sammen med tråde, finere end lysstriber, men stærkere end skibstove. Sådan står der i bogen. Og der står videre, at vi har nogle små pile inden i os, som viser os vej frem mod nye oplevelser. Jordan siger: Hvis mit liv i dag har en mening, så er det mig nok, for så har hver dag haft sin mening. Hvis jeg ikke skal dø inden aften, vil en lille pil pege mod en ny mening i morgen« (Tilskueren juni 1937). Dette almenreligiøse skæbnesyn blev i romanen formidlet af Buchholtz' fortællekunst og sans for gode historier, og bogen blev en stor publikumssucces.

Også 30rne var en god tid for Buchholtz. Navnlig den prisbelønnede – og senere filmatiserede – roman »Susanne« fra 1931 vandt stor folkelig yndest. Det er blevet hævdet, at Buchholtz i en periode var Danmarks mest læste forfatter, og det er næppe

helt forkert, når man medregner hans noveller, der i stort tal blev trykt i magasiner og ugeblade.

I begyndelsen af 30rne satte en omvurdering af hans forfatterskab ind. En del af kritikken fandt, at han havde svigtet sit frugtbare udgangspunkt til fordel for idyllen. Det svækkede dog ikke Buchholtz' folkelige popularitet, som først begyndte at tage af flere år efter hans død i 1940. I dag er han ikke meget læst.

En af tidens store litterater, professor Hans Brix gav i anledning af Buchholtz' 50 års fødselsdag i 1932 følgende status over forfatterskabet: »Og hvis der fra kritikken side har måttet peges på en vis mangel på fremgang i hans arbejde, en stilstand, hvor man ønskede udvikling og fordybelse, kan det i dag siges, at hr. Buchholtz inden for sin aldersklasse afgjort står blandt de bedste. Han er en opfindsom og levende pen, en på sig selv og sine omgivelser opmærksom iagttagere, en etikere af førkrigstype, lagret og procentrig, en morsom, munter, frydelig, hjertelig skribent. Sit hjerte viser han helst over for små tapre væsener, der strider med en ublid tilværelse, over for de offervillige og uforsagte, også over for dem, der modstandsløse forbløder uden at kny. Man kunne vel sige, at hans sympati på denne måde fortrinvis kommer dem til gode,

Fra en start som trafikassistent i Struer udviklede Johannes Buchholtz sig til en internationalt kendt forfatter. Størst udbredelse opnåede han med den prisbelønnede roman »Susanne« fra 1931, der i løbet af få år blev oversat til 6 sprog. Udklippet her er fra den engelske avis »The Observer«.

1st
impression exhausted,
2nd & 3rd now ready,
4th & 5th at press

Prize Winning Novel
in the inter-Scandinavian contest

SUSANNE

by **JOHANNES BUCHHOLTZ**

Apart from being a penetrating picture of present-day Denmark and its modern young people, it is an absorbing story of how a humbly-born girl, Susanne, rose to the complexities of sophisticated upper-class life (Ready Friday) 7-6

HUTCHINSON will publish
on Friday, Volume I (1804 - 1842) of

a

Quaker Journal

Being the diary and reminiscences of
WILLIAM LUCAS OF HITCHIN (1804-1861)
To be completed in 2 volumes
Edited by
C. E. BRYANT & G. P. BAKER

This very delightful book conveys, more graphically than anything we have read for a long time, the charm of a departed historical period.

Illustrated 18 - net

UP FOR MURDER
by **BENJAMIN BENNET**
The author has "covered" most of South Africa's outstanding murders and big crime stories during the last six years. Of absorbing interest, it is a book of outstanding quality. (Ready Friday) *Illustrated* 15 -

BLACK MIST
by *Commander ATTILIO GATTI*
Africa can probably boast of more queer, exciting and unexplainable happenings than any other continent. The author in his many expeditions has had more than his fair share of these strange adventures. 50 illus. 18 -

By the author of "QUATRAIN"
(To be published on Friday)

PAUL and MICHAEL

by **EILEEN TREMAYNE** 7/6

Miss Tremayne's successful first novel, *Quatrain*, will have lingered in the memories of all who read it. This second novel tells the story of how two friends, Paul, who is brilliant, and Michael, solid, attain the inevitable successes & failures of life

HUTCHINSON

Send for New Spring List No. 2

HUTCHINSON & Co. (Publishers) Ltd. LONDON

som er oplagte publikumstræffere – han ville sejre større, hvis hans interesse trængte videre frem; men den kaster dog i hver af hans bøger sit skær over figurer, der indcirklede i dette lys bliver stående som rene, smukke billeddannelser i læsernes sind«.

Pennefører for egnen

Som forfatter søgte Buchholtz i høj grad sin inspiration i naturen og hos de mennesker, han traf i byen og på sine mange vandreture i omegnen, og den tidligere fynbo blev med tiden struerbo og lokalpatriot med hud og hår.

For ham var Struer »en frisk og hyggelig by i dejlige omgivelser ved den herlige Limfjord«, og han forsøgte på alle måder at delagtiggøre et større publikum i egnens fortræffeligheder. Buchholtz var i en periode formand og fast skribent for Turistforeningen, og i den landsdækkende presse skrev han kronikker om »Struerblæsten«, Toftum Bjerge, den nye broforbindelse over Oddesund, Statsgymnasiet af 1938, der i øvrigt var Nordvestjyllands første, og meget mere. At Struer, denne opkomling af en by, efterhånden blev synlig på landkortet, må utvivlsomt især tilskrives Buchholtz og hans virke som pennefører for egnen.

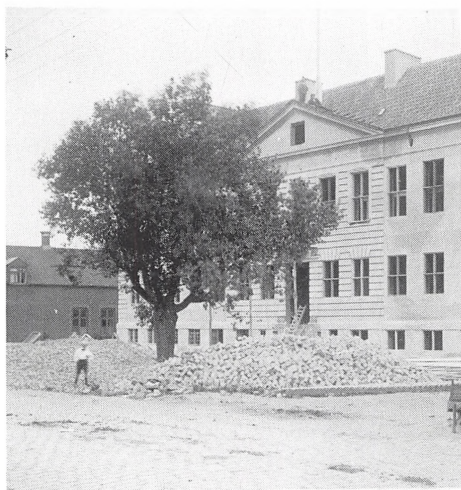
Med sig til Struer bragte Buchholtz øboens sans for skønhed og idyl, og allerede i 1913 gjorde han som medlem af det såkaldte »Forskønnelsesudvalg« en ihærdig indsats for, at der blev opstillet udsigtsbænke og plantet allétræer og buske på passende steder. Forfatteren Inger Bentzon erindrer i et tilbageblik fra 1950 Buchholtz' »skønhedssans og skønhedsglæde«. »Når man færdes oppe ved Struer, ikke blot i hans hus

Ti år efter sin død fik Johannes Buchholtz i 1950 sin vel nok største publikumsucces med filmatiseringen af romanen »Susanne« fra 1931, instrueret af Torben Anton Svendsen. Her ses Astrid Villaume, filmens Susanne, på forsiden af programmet til filmen, der på rollelisten i øvrigt havde unge talenter som Erik Mørk, Lis Løvert og garvede filmskuespillere som Ib Schønberg, Ellen Gottschalch og Rasmus Christiansen. »Susanne« blev årets danske film og løb ved uddelingen af »de danske Oscar's« af med alle tre priser.

og have, men i egnen omkring byen, ser man alle steder spor efter ham«.

Med sin pen kæmpede Buchholtz for bygningsbevaring, fornuftig byplanlægning, anlæggelse af forhaver, imod stank fra

Johannes Buchholtz gik stærkt i brechen for bevaring af byens få gamle træer, og i årene 1919-20 var han indblandet i en voldsom polemik om, hvorvidt en gammel poppel på pladsen foran Struers nye rådhus burde bevares eller ej. Byrådet og befolkningen mente nej, og poppelen blev fældet. Et par år senere vendte Buchholtz i dagbladet »København« tilbage til sagen med en ironisk skildring af struerboernes holdning til træer. Den var, mente han, præget af Jyllands ejendommeligheder – heden og havet. »Man hader træer. På heden findes som bekendt ingen træer ... På havet findes hist og her træer, de kaldes vagerkoste. Disse er nødvendige for sejladsen ud og ind af havne og fjorde, derfor finder man sig i dem. Når struerboen endelig skal finde sig et træ, vælger han da også vagerkøsten som forbillede«.

slagteriet, imod fældning af gamle træer – stort og småt mellem hinanden.

Også for kunsten gjorde han en vældig indsats. Ikke mindst arbejdede han ihærdigt

på at skaffe Struer Anlæg en passende springvandsskulptur.

I Buchholtz' hjem kom jævnligt den unge billedhugger Anker Hoffmann, der i sine gemmer havde en lille statuette, »Vandbærersken« kaldte han den. Buchholtz blev begejstret straks han så statuetten, og han forestillede sig den opstillet i legemsstor bronzegave i springvandet i Struer Anlæg. Og sådan gik det! Buchholtz skrev udkast til ansøgningen til Ny Carlsberg Fondet, borgmesteren skrev under, og Anker Hoffmann forærede Buchholtz statuetten til fremvisning for Ny Carlsberg Fondet. Derfor har byen i dag to udgaver af »Struerpigen«, som »Vandbærersken« nu kom til at hedde: En legemsstor bronzefigur i Anlægget, opstillet 1931, og en lille gibsstatuette i Buchholtz' hus.

Sin væsentligste indsats for egnen gjorde Buchholtz imidlertid i naturfredningssagen. Han var i en periode både formand for Danmarks Naturfredningsforenings afdeling i Struer og medlem af Naturfredningsnævnet, og med disse kasketter på gik han i brechen for at skaffe fri adgang til egnens mange naturskønne områder. At man i dag kan nyde den storslåede udsigt fra Toftum Bjerger, at man kan gå rundt om Kilen og at badestranden ved Bremdal er offentlig tilgængelig må først og fremmest tilskrives Buchholtz' fremsyn og dygtighed som pennenefører for egnen.

Oprettelsen af Struer museum

Igennem hele Buchholtz' virke løber en rød tråd af historisk interesse. En stræben efter at gøre fortidens indsigt og erfaring nyttig for nutiden. Det kom også til udtryk i hans

Billedhuggeren Anker Hoffmanns gibsstatuette »Vandbærersken« i Buchholtz' hus. Med statuetten i hånden gik Buchholtz til Ny Carlsberg Fondet og fik her midler til at lade fremstille en legemsstor bronzeudgave af figuren til opstilling i Struer Anlæg. Den står der den dag i dag under navnet »Struerpiggen«.

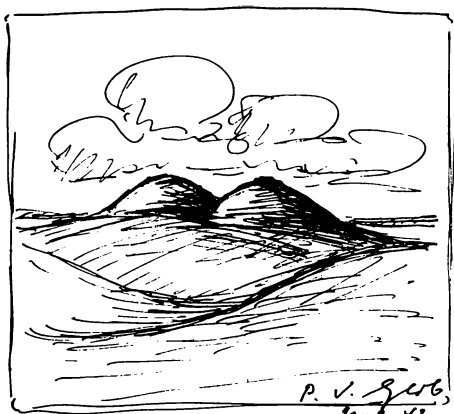
interesse for oprettelse af et museum i Struer.

I slutningen af 1920'erne havde museums-ideen svævet i luften gennem længere tid, og den, der greb ideen og havde held til at realisere den, var, man kan næsten sige naturligvis, Johannes Buchholtz. Med 300 kr. i kommunal støtte tog han i 1929 fat på arbejdet.

Museumsinitiativet fik en overvældende folkelig opbakning, og Buchholtz blev næsten rendt over ende af folk, der ville aflevere alle mulige ting – og han tog gladeligt imod det hele. »Hver gang jeg går en tur gennem byen«, skrev Buchholtz i »Jul i Struer« 1929, »bliver jeg standset af folk, som vil give mig noget. Jeg kan sagtens. Tvivlen om, at der skulle være noget tilbage af værdi, er bortdunstet. Jeg er kommet til den overbevisning, at så godt som ethvert hjem har et eller andet, som museet kan bruge... Alle har den rigtige forståelse af, at dette er fælles eje og det bedste sted til opbevaring af det gamle«.

Den 3. juli kunne museet åbnes i et par stuer i den gamle præstegård, som var Buchholtz' nærmeste nabo. Et heldigere sted kunne ikke være valgt. Ejendommen, der er Struers ældste, har fulgt hele byens udvikling. »Torngård« hed den som bondegård, senere blev den en stor købmandsgård, jernbanekontor og fra 1875 præstegård. I 1935 købte Buchholtz hele ejendommen, og museet blev udvidet.

Buchholtz opbyggede her en fin samling og ledede selv museet til sin død i 1940. Da det i midten af 30'erne var småt med pengene, skrev han et teaterstykke, »Rævestreger«, der fik urpremiere i Struer 20. september 1936, og overskuddet herfra

Struer museum blev i 1930'erne og 40'erne besøgt af adskillige professionelle museumsfolk. Den 20. september 1942 var den senere rigsantikvar P. V. Glob i Struer og som tak for den gæstfrihed, han mødte hos Olga Buchholtz, kvitterede han i gæstebogen med denne dobbelttydige tegning.

gik ubeskåret til fordel for Struer museum.

I 1940 fik Struer museum i pressen det skudsmål, at det var »et af de mest interessante og dertil et af de hyggeligste museer i dette land«.

Fra Buchholtz' død samme år og frem til midten af 70'erne blev museet drevet af den

ansatte kustode. Efter Olga Buchholtz' død i 1957 indgik Buchholtz' hus som en afdeling af Struer museum, og begge institutioner står i dag som monumenter over Buchholtz' liv og virke i Struer.

Historien om grovbrødet

»Min mand interesserede sig så meget for alt gammeldags«, fortalte Olga Buchholtz til Struer Dagblad i 1944, »hjemmevævet tøj, hjemmebrygget øl og hjemmebagt brød, og når vi enkelte steder hos vore venner på landet fik sådanne hjemmefremstillede ting, var han meget begejstret«.

Et eksempel på denne interesse er det dejlige grovbrød, som i dag bærer Struers navn. Det er en interessant historie om, hvordan en gammel bondeopskrift blev til en efterspurgt industriel mærkevare.

Om grovbrødet fortæller Olga Buchholtz: »Hos Markus Bjerre på Venø, der jo også holdt stærkt på det gode hjemmelavede, fik vi især noget dejligt, kraftigt rugbrød, og min mand holdt på, at vi også selv måtte kunne fremstille sådan noget. Vi fik lavet et dejnetrug og hvad der ellers hører til, og vi fik skrevet op, hvordan vi skulle bære os ad..., og så tog vi fat. Min mand hjalp med at lægge dejen og sled huden af sine knoer, og så bagte vi, først i gasovn, men det var ikke så godt, for der skal en mængde varme til, senere i en komfurovn, og det gik bedre«.

I slutningen af 1920'erne var Johannes Buchholtz drivkraften i dannelsen af Struer museum. Museet åbnede i 1930 i den gamle »Torngård«, der stadig rummer museets samlinger.

»Brødet var dejligt, og det syntes også vore venner, der kom hos os, ikke mindst min mands digterkolleger, og efterhånden måtte vi også forsyne deres husholdninger med grovbrød. Hos dem kom andre, bl.a. nogle læger og tandlæger, som anbefalede vort grovbrød vidt og bredt, så der blev stadig større efterspørgsel, og vi måtte bage tidligt og sent«, erindrer Olga Buchholtz.

På et tidspunkt syslede Buchholtz med tanken om at oprette et grovbrødsbageri. Men det blev ved tanken. I stedet gik han fra bager til bager og foreslog dem at fremstille grovbrødet. Der var imidlertid ingen, der havde mod på projektet, før bagermester C. M. Moselund kom til byen og overtog Struer Brødfabrik. »Moselund fik min opskrift«, fortæller Olga Buchholtz, »og efter nogen tids eksperimenteren lykkedes brødet godt for ham, så det kunne bringes i handelen. Det blev lanceret under navnet Ægte Struer Grovbrød, og min mand, der naturligvis stadig interesserede sig stærkt for brødet, hjalp til med reklamen«.

Digterens stærke sprog og letflydende pen satte sit præg på den første reklame-tryksag: »Noget nyt? Snarere noget gammelt og glemmt, som på ny tages frem til ære og værdighed«. »Det ligger i tiden, at folk vil have noget godt brød – velmagende og sundt brød. Ægte Struer Grovbrød er fremstillet af ren dansk rug, malet så groft, at enkelte kerner undertiden går hele igennem. Dette grove mel er æltet i et dejnekar uden anvendelse af gær, og brødet er bagt i en stenovn. Den eneste forskel fra det gamle til det nye er, at alt arbejde nu foregår under udfoldelsen af den største hygiejne«. »De, der synes godt om håndstrøgne mursten og hjemmævvet tøj, vil sandsynligvis også

Struer Rugbrødsfabrik, foto fra slutningen af 30'erne. Sammen med brødfabrikant C. M. Moselund lancerede Buchholtz i 1935 en gammel bondeopskrift på rugbrød under navnet Ægte Struer Grovbrød. »Træg afføring kendes ikke i de hjem, hvor dette brød daglig nydes«, skrev Buchholtz frimodigt i den første reklametryksag. Brødet blev en succes og forhandles fortsat den dag i dag over hele landet.

være glade over Struerbrødets grove, solide naturlighed«. »Træg afføring kendes ikke i de hjem, hvor dette brød daglig nydes«. Denne sidste sætning har en senere, mere bornert tid omskrevet til: »Holder maven i topform«.

»Brødet blev en stor succes, og en særlig triumf var det«, fortæller Olga Buchholtz, »da Hendes Majestæt Dronningen fik smag for brødet og begyndte at spise det hver dag, hvad Moselund fik tilladelse fra Hofmarskallatet til at meddele i sin reklame«.

I slutningen af 30'erne blev brødet solgt i stort set alle landets købstæder. Men det var

små leverancer, og salget af Ægte Struer Grovbrød var ikke nogen indbringende forretning, snarere en honnørsag. Efter krigen var tiden en anden og mulighederne for ekspansion større, og honnørsagen, Ægte Struer Grovbrød, skulle nu vise sig at være en god investering for Struer Brødfabrik. Grovbrødet var nemlig kendt landet over, og med dette som »murbrækker« og »flag-skib« formåede Struer Brødfabrik at erobre en stadig større del af markedet, således at fabrikken i mange år hørte til de største inden for branchen.

Historien om grovbrødet er en del af historien om digteren Johannes Buchholtz og hans »gode lille by«. I sin samtid var Buchholtz nok kendt som forfatter; men han var lige så vel kendt for sine mange andre aktiviteter, hvoraf flere har sat sig dybe spor. Et af disse spor er Ægte Struer Grovbrød, som ikke havde eksisteret i dag uden Buchholtz og hans store interesse for egnen og dens historie.

Et kulturelt samlingssted

I hjemmet i Struer modtog man gæster, som nok kunne få folk til at spærre øjnene op. Det var en broget skare, der fik del i hjemmets gæstfrihed. Fra kongelige skuespillere og berømte forfattere til lasede vagabonder, alle var lige velkomne.

Endnu i dag, så mange år efter, dukker der nyt materiale op, som fortæller om det kunstnermiljø, der udfoldede sig her. Senest har Struer museum under oprydning i Buchholtz' hus gjort et bemærkelsesværdigt fund: Ud af et hidtil aflåst kosteskab væltede det med masser af tegninger, originalgrafik, sjove hilsner fra kunstnerkolleger

Jeppe og Nanna Aakjær, her fotograferet under et af deres utallige besøg hos Buchholtz i Struer. Som Struer var et trafikalt knudepunkt blev Buchholtz' hus i mellemkrigstiden et vigtigt kulturelt knudepunkt. Her mødtes tidens forfattere, billedkunstnere og mange flere, der her var med til at skabe et kunstnermiljø ud over det sædvanlige.

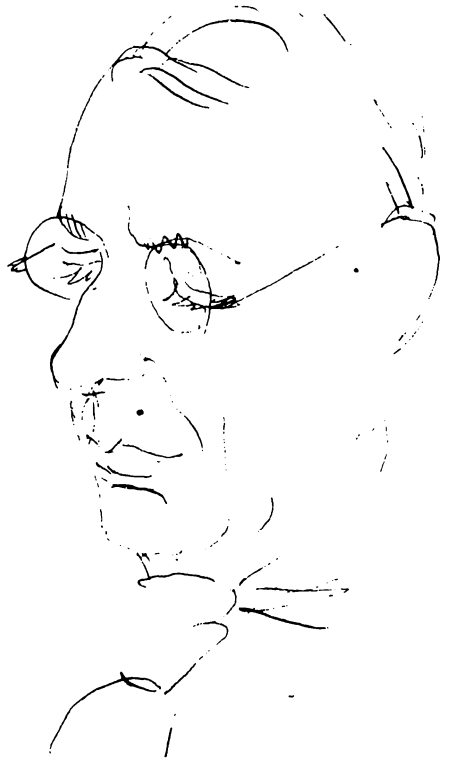
samt særtryk og manuskripter, der her havde ligget gemt og glemt i henved 50 år. I flæng kan nævnes: En portrættegning af Johannes Buchholtz udført af Sigurd Swane, diverse træsnit af Fritz Syberg, Svend Johansen, Jean Gauguin og Vilhelm Lundstrøm, en originaltegning af Holger Drachmann, et par raderinger af Kr. Bjerre, en kultegning af Otto C. (Christensen), en sig-

neret reproduktion af den store svenske maler Anders Zorn samt en barnetegning af Jens Søndergaards datter.

Mange af disse kunstnere er kommet som gæster i Buchholtz' hus, der gennem hele mellemkrigstiden var samlingssted for forfattere og billedkunstnere fra nær og fjern. Og Buchholtz har utvivlsomt fået størstedelen af værkerne foræret af sine gæster.

Som ung organist i Struer i årene 1917-18 oplevede den senere radiomand og forfatter Karl Bjarnhof dette miljø. Han fortæller: »Mange mennesker kom og gik i Buchholtz' hus. Alle blev de taget imod som var de ventet. Tid blev umærkeligt ryddet, bord dækket i spisestuen med de norske bondebøbler og gardiner med påsyede røde hjerter. Fest uden fortravlede nervøse forberedelser. Et måltid tryllet frem. Vin eller brændevin, hvad der nu hørte sig til. Munterhed, livsglæde. Markus Bjerre fra Venø, Touborg Jensen fra Gudum, Normann fra Hjern, egnens folk der ikke kom til byen uden at gøre sig et ærinde hos Hans og Olga. Belæste mænd, begavede, politisk vågne. Man sad som himmelfalden og lyttede til deres samtaler, deres diskussioner« (Kølvandsstriber s. 49).

Buchholtz' hus udviklede sig på linje med Aakjærs »Jenle« til et samlingssted for tidens kulturpersonligheder. Etablerede jyske forfattere som Johan Skjoldborg, Thit Jensen, Thøger Larsen, Johannes V. Jensen og ikke mindst Jeppe Aakjær kom jævnligt på besøg. Forfattere som Nis Petersen, Thomas Olesen Løkken, Hans Hartvig Seedorff, Jo Jacobsen og Harald Bergsted kiggede af og til forbi. Der kom unge digtere som Piet Hein, Jens August Schade og

Albert Naur.

overskyet 14 April 1921.

Den 14. april 1921 var både maleren Albert Naur og digteren Johannes V. Jensen på besøg hos Buchholtz. I gæstebogen kvitterede Naur med denne lille portrætskitse af digteren.

William Waagner. Billedkunstnere som Albert Naur, Kai Nielsen, Sigurd Swane, Anker Hoffmann, Kr. Bjerre, Jens Søndergaard. Skuespillere, litterater, radikale politikere og mange flere kom i Buchholtz' hus.

Johannes og Olga Buchholtz på den skønne, sydvendte veranda. Foto ca. 1915.

Mange af gæsterne har sat deres præg på hjemmet. I bogreoler såvel som på vægge og møbler. Og Buchholtz' hus rummer i dag en fin samling af tidens kunst.

På besøg i digterhuset

Igennem de seneste årtier har kvarteret omkring Buchholtz' hus gennemgået store forandringer. Digerhuset står der endnu, om end som en noget indeklemmt idyl mellem store, moderne skolebygninger. Af Buchholtz' vidunderlige have – engang kaldet Nordvestjyllands smukkeste – er der ikke meget tilbage. Den store birk knejser stadigvæk ved verandatrappen; men drivhuset, lysthuset, frugthaven og de for huset så karakteristiske popler er væk. Husets tidligere hovedindgang fører nu blot ud til Handelsskolens baggård, og en særlig stor skam er det, at den charmerende udsigt over byens tage ud over fjorden nu er helt forsvundet, skjult bag en moderne bygningskolos.

Selve huset og det fascinerende interiør er imidlertid bevaret næsten som dengang.

Den besøgende vil i dag normalt komme fra museet og nærme sig digterhuset fra have siden. På vejen passerer billedhuggeren Anker Hoffmanns portrætbuste af Johannes Buchholtz, udført 1929 og opstillet 1942, og i haven tæt ved huset ses gravstedet med Hans' og Olgas urner. »Flet dine fingre i mine fingre, nu vil vi ikke mere skilles«, står der på stenen.

Indgangen til huset foregår via verandaen med den særlige sydlandske stemning, og straks man træder ind fyldes synsfeltet af de farvemættede stuer. Kunst, bøger, kostbare ting og simple ting, alt sat sammen med personlighed og sikker smag.

Den besøgende er trådt ind i Buchholtz' spisestue, hvor Axel Saltos fresko »De tre gratier« er det første, øjet standser ved. Den ultramarinblå ramme omkring Saltos maleri nærmest besatte Buchholtz, og over alt i huset forsøgte han at genskabe den blå farve.

På den aflange boghylde står Buchholtz' litterære produktion. Til højre de danske førsteudgaver, indbundet i skind og dekoreret af ham selv. Inden i bøgerne har han skrevet kærlige dedikationer til sin Olga.

Over alt i huset bugner reolerne af bøger. Klassiske værker og samtidens litteratur. Mange er førsteudgaver med sjove hilsner og venlige dedikationer.

Møblementet er et helt kapitel for sig. En del af møblerne har Buchholtz fået lavet specielt til huset. Andre er antikviteter fra egnen som f.eks. spisestuens skænkeskab fra 1700-årene med den smukt svejfede gesims.

I den lille hjørnestue falder et fint lille el-

Johannes og Olga Buchholtz i deres dagligstue. Foto o. 1925. På piedestalkabet til venstre ses billedhuggeren Kai Niensens statue »To søstre« – ifølge overleveringen udført i Buchholtz' kelder; statuen findes i marmor på Ny Carlsberg Glyptotek. Buchholtz selv sidder i en Christian VIII sofa, som tidligere har stået i »Bakkehuset« og vistnok også i en periode i det heibergske hjem i København. Dagligstuen rummer også Johan Ludvig Heibergs mor, forfatteren Thomsine Gyllembourgs »sekretær«, et smukt mahognichatol fra ca. 1800.

metræs-chatol i øjnene. Men den mest interessante del af møblementet findes i den store dagligstue: Forfatteren Thomsine Gyllembourgs sekretær, et chatol fra begyndelsen af 1800-årene, udført i mahognifinér med indlagt rosentræ og citrontræ. Og sofaen, en Christian VIII sofa fra første halvdel af forrige århundrede; det fortælles, at den har stået i »Bakkehuset« og siden i det heibergske hjem i København. Sofaen har efter al sandsynlighed været sæde for skønånder som Adam Oehlenschläger og H. C. Andersen, og

den besøgende opfordres til at sætte sig og prøve, om der stadig trænger inspiration og ånd op fra sofaen.

I den store dagligstue ses også billedhuggeren Kai Niensens store skulptur »To søstre« samt to statuetter af Anker Hoffmann, her iblandt den første »Struerpige«. Øverst på bogreolen i den lille hjørnestue ses i øvrigt 4 statuetter udført af Kai Nielsen og signeret »din Kai«.

På væggene hænger malerier, tegninger og grafik af tidens kendte navne: Aksel Salto, Johannes Larsen, Sigurd Swane, Albert

Den førhen så vidunderlige udsigt fra første-salen i Buchholtz' hus. Udsigten forsvandt med opførelsen af Struer Handels- og Teknisk skole i årene 1978-79.

Naur, Paul Thomas samt en række nu ukendte kunstnere.

I loftet hænger Buchholtz' egne pudsige lamper, og går den besøgende fra den store dagligstue ud i entreen, ses et par andre af Buchholtz' sjove påfund: Brevsprækken med en klokke, der ringer, når noget bliver puttet ind, og hoveddørens lille, oplukkelige glasrude, som pigerne i huset kunne bru-

ge, når de skulle give en skærv til den fattige mand, der stod uden for døren – og det skete tit!

I stueetagen vil den besøgende også se soveværelset med de karakteristiske alkovesenge med udskårne hjerter. Buchholtz har selv dekoreret sengene, og over Olgas har han skrevet: »Tusind glæder gav du mig, tusind blomster maler jeg dig«. Over hans egen seng står: »Bort tanker grå, kom drømme blå«.

Fra soveværelset er der direkte adgang til det for den tid særdeles veludstyrede badeværelse med badekar og indbyggede skabe. Alle installationer er bevarede som dengang Hans og Olga boede i huset.

Derpå går turen gennem det køkkenblå køkken op ad trappen til første sal. På vejen passerer det omtalte undselige kosteskab, som overraskende viste sig at rumme en fin kunstskat.

Fra førstesalens Carl Larsson'ske forgang var der engang en vidunderlig udsigt over Bryggergades små huse, havnen og fjorden til skrænterne ved Bremdal og højderne ved Humlum kirke. Den er nu helt skjult af en moderne skolebygning. Fra forgangen er der adgang til pigeværelse og gæsteværelse, som også er udstyret med de for huset så karakteristiske alkovesenge. Over sengen i pigeværelset har Buchholtz skrevet: »Læg dig trygt på puden, sov fra sorg og skumle hundes tuden«.

Det er også fra forgangen man kommer ind i det sydvendte arbejdsværelse, hvorfra Buchholtz i sin tid kunne nyde synet af sin birk og se over på sit museum. Som husets øvrige værelser er også dette et smagfuldt raritetskabinet. Buchholtz' skrivebord er et antikt chatol, antagelig fra omkring 1800,

Buchholtz' skrivebord, et gammelt chato, malet i stærke farver. Her blev skrevet værker, som er udkommet og opført i en halv snes lande. Efter Olga Buchholtz' død i 1957 er digterhuset indgået som en del af Struer museum, som her har et miljø ud over det sædvanlige at vise frem for publikum. I huset kommer der fortsat mange gæster til litterære arrangementer, generalforsamlinger og Struer Museums Venners julestue, og der arbejdes på atter at gøre digterhuset til et sted, hvor man kan falde ind og få sig en passiar og en kop kaffe.

som han selv har malet i den sædvanlige røde farve. Skrivebordet er indrammet af fyldte bogreoler, og i skunkvæggen er der indrettet et helt lille skuffedarium til papirer og ting og sager. I selve rummet er navnlig det store kirkeskib i øjnefaldende; om dette har Olga Buchholtz engang fortalt, at hun »fandt det til ham på hans 42 års fødselsdag, det har hængt i Vestervig kirke«. Om den sjove, lille lysesstage, der står på det grønne

hængeskab fortæller hun, at den er en gave fra Johannes V. Jensen, »han har selv snoet den«. På passiarbordet ved vinduet står endnu en af Buchholtz' pudsige lamper, en skægmand, altså en gammel brændevinsdunk, med en stråhat til skærm.

På væggen ud mod gaden hænger malerier, som Buchholtz selv har lavet; eksotiske urskovsscener i dystre farver. Og på værelsets øvrige vægge hænger akvareller

og tegninger, bl.a. af Jens Søndergaard og Sigurd Swane. Ikke mindst Swanens fine lille skitse af den udsigt, der engang var, har fået en særlig værdi, efter at omgivelserne så radikalt er blevet ændret.

Fra forgangen går turen atter ned ad trappen gennem køkkenet til spisestuen, hvor den besøgende traditionen tro indskriver sig i gæstebogen. Husets gæstebøger med de mange hilsner er bevaret helt tilbage til Buchholtz' tid, og i sensommeren 1989 formulerede skuespilleren Ingeborg Brams ved sit vemodige gensyn med huset dette fromme ønske: »Må alle gode ånder vogte dette kære sted«.

Kilder

Nærværende fremstilling bygger først og fremmest på Buchholtz' udklipsarkiv, som stadig beror i huset; når ikke andet er anført stammer de benyttede citater herfra. Af litteratur om Buchholtz er benyttet Gunnar Sandfelds artikel »Johannes Buchholtz. Digteren i Struer« (Hards. Årb. 1982), og vedrørende forfatterskabet henvises til Johannes Møllehaves og Jørgen Gleerups behandlinger i henholdsvis 2. og 3. udgave af »Danske digtere i det 20. århundrede«. Johannes Buchholtz Selskabets små årbøger, der er udkommet siden 1970, rummer i mange tilfælde informative artikler om forskellige sider af Johannes Buchholtz' liv og virke. Over selve digterhuset findes på Struer museum en registrant, udarbejdet af kunsthistorikeren Nina Dahlmann Olsen, der også i Hardsyssels Årbøger har skrevet om »Kunstværker i Buchholtz' hus« (1984) og »Fru Gyllembourgs sekretær i Buchholtz' hus« (1982). De i teksten anvendte illustrationer beror alle på Struer museum.

215015 - kr. 20.-

ISBN 87-983391-0-9